

DE WIJZIGINGEN VAN DE GRENZEN VAN DE BELGISCHE STAAT SINDS 1830

CHRISTIAN BEHRENDT

Gewoon hoogleraar grondwettelijk recht ULiège en Leuven Centre for
Public Law, KU Leuven

Assessor in de Raad van State

1. Zoals bekend hanteert het internationale recht doorgaans vier kenmerkende eigenschappen voor het bestaan van een staat. Volgens het Verdrag van Montevideo van 1933¹ zijn die eigenschappen een “permanente bevolking”, een “afgebakend gebied”, een “overheid” en het “vermogen tot het aangaan van relaties met de andere staten”.
2. In het licht van de voorwaarde van een “afgebakend gebied” wordt in deze bijdrage de precieze afbakening van het grondgebied van de Belgische Staat onderzocht. Met andere woorden: wat zijn de contouren van het grondgebied waarop het Koninkrijk België zijn soevereine bevoegdheden uitoefent?
3. Na het onderzoek van de landsgrenzen (I) onderzoeken we de zeegrenzen (II) om te besluiten met een beschouwing over de bijzondere regeling in artikel 7 van de Belgische Grondwet wat betreft de bekrachtiging van verdragen die een wijziging van die grenzen tot gevolg hebben (III).

I. DE LANDSGRENZEN

4. Bij zijn totstandkoming op 4 oktober 1830², heeft de Belgische Staat gemeenschappelijke grenzen met het Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk Pruisen en het Koninkrijk Frankrijk. Deze laatste herstelt dan van de Julirevolutie, die een jaar eerder is losgebroken en die Louis-Philippe d'Orléans op de troon heeft gebracht³.

¹ Art. 1 Verdrag inzake de rechten en plichten van staten, gesloten in Montevideo op 26 december 1933, *Recueil des Traités de la Société des Nations*, 1936, vol. CLXV, nrs. 3801-3824. Zie over dat verdrag ook C BEHRENDT en F BOUHON, *Introduction à la Théorie générale de l'Etat – Manuel*, 3de uitgave, Brussel, Larcier, 2014, 80-81.

² Besluit van de voorlopige regering van 4 oktober 1830 “déclarant l'Indépendance de la Belgique”, *Bulletin officiel* 1830, nr. 4, 8 oktober 1830. Bij de bekendmaking in het *Bulletin officiel* worden de handtekeningen van VANDERLINDEN, DE MERODE, DE POTTER, ROGIER en VAN DE WEYER vermeld.

³ Revolutie van drie dagen (van 27 tot 29 juli 1830) die leidt tot de omverwerping van Koning Charles X. Als broer van Louis XVI, tot de guillotine veroordeeld in 1793, had Charles X een strikt – en zeer onpopulair – herstelbeleid gevoerd. Op 2 augustus 1830 is hij verplicht afstand te doen en vlucht hij in ballingschap naar het buitenland. De revolutionairen kiezen dan niet voor een republikeinse regering maar voor het behoud van het koningschap, waarbij de nieuwe Koning, door hen gekozen, verplicht wordt om de eed af te leggen op een Grondwet (van 7 augustus 1830) die de koninklijke bevoegdheden omkadert en beperkt. Louis-Philippe, hertog van Orléans, zal twee dagen later, op 9 augustus 1830, ingehuldigd worden als “Koning der Fransen” (en niet meer “Koning van Frankrijk” zoals zijn voorganger). De Julirevolutie zal een eersterangsinvloed uitoefenen op de gebeurtenissen die zich zullen afspelen, minder dan twee maanden later, in Brussel en in andere steden van de Nederlanden: op talrijke punten zal de Belgische Grondwet een replica zijn van het grondwettelijk charter dat voortvloeit uit de Julirevolutie in Frankrijk. Zo is bijvoorbeeld de voorkeur van het Nationaal Congres in België voor de monarchistische – en niet de republikeinse – vorm van regering met name te verklaren door de Franse ervaring.

Duitsland bestaat dan nog niet als eengemaakte staat. Dat gebeurt pas in 1871, na de overwinning van de Pruisische troepen op het Franse leger tijdens de oorlog van 1870⁴. In 1830 bestaat er geen grens met het Groothertogdom Luxemburg, want het grondgebied daarvan maakt dan nog deel uit van de (Belgische) provincie Luxemburg. In die tijd is trouwens een meerderheid van de Luxemburgse bevolking voorstander van die situatie⁵.

5. Artikel 7 van de Grondwet wordt als volgt geformuleerd: “*De grenzen van de Staat (...) kunnen niet worden gewijzigd of gecorrigeerd dan krachtens een wet.*”

Deze bepaling, die het werk is van de oorspronkelijke grondwetgevende macht, is nog steeds ongewijzigd sinds 1831. Ze vereist een wetgevende interventie om de buitengrenzen van de Belgische Staat te wijzigen⁶.

6. Van 1830 tot op heden zijn de internationale grenzen van de Belgische Staat talrijke keren gewijzigd; vaak gaat het om gedetailleerde wijzigingen waarvan we verder in deze bijdrage een overzicht zullen geven⁷. Maar naast deze minder belangrijke wijzigingen zijn er ook drie belangrijke grenswijzigingen geweest, die in deze bijdrage toch kort dienen te worden toegelicht.

6.1. De allereerste wijziging in de geschiedenis van België dateert van 1839; ze vormt ook de belangrijkste territoriale wijziging die het Koninkrijk tot op heden heeft gekend. Ten gevolge van deze wijziging is het nationale grondgebied immers vrij sterk gereduceerd: België *verliest de helft van de provincie Luxemburg* (het overgedragen grondgebied komt overeen met dat van het huidige Groothertogdom Luxemburg) en *de helft van de provincie Limburg, met inbegrip van de stad Maastricht* (het overgedragen grondgebied vormt vandaag de Nederlandse provincie Limburg).

Het verlies van deze grondgebieden is het gevolg van het Verdrag van Londen van 18 april 1839⁸ dat, negen jaar na de Belgische Revolutie, een einde maakt aan de stormachtige, ja zelfs oorlogszuchtige betrekkingen die Nederland en België onderhielden sinds de afscheiding van de Belgische provincies in oktober

⁴ En de retrocessie, op dat moment, van Elzas-Lotharingen door Frankrijk aan het (tweede) Duitse Rijk; het is in de 15de en 16de eeuw dat het (eerste) Duitse Rijk Elzas-Lotharingen had overgedragen aan Frankrijk (overdracht van Lotharingen in de 15de eeuw en van de Elzas in de 16de eeuw)

⁵ Zie met betrekking tot dit punt de zeer mooie uiteenzetting van Jean STENGERS in zijn werk *Histoire du sentiment national en Belgique des origines à 1918, Tome 1, Les racines de la Belgique*, Brussel, Racine, 2000, 41-45

⁶ Zie *infra* nr 8.

⁷ Zie *infra* nr. 6.4

⁸ Goedgekeurd door de wet van 4 april 1839, *Bulletin officiel* 1839, nr 27.

1830: Nederland erkent in het verdrag formeel de onafhankelijkheid en de soevereiniteit van de nieuwe Belgische Staat⁹, terwijl België, na een scherpe nederlaag te hebben geleden tijdens de Belgisch-Nederlandse oorlog van 1831¹⁰, bepaalde gebieden afstaat aan Nederland en daarbij van twee van haar provincies slechts de helft zal behouden (Luxemburg en Limburg)¹¹. Tegelijkertijd erkent België ook het recht van de Koning der Nederlanden om de titel van Groothertog van Luxemburg te dragen. Vanaf 1839 (en dit tot de onafhankelijkheid van het Groothertogdom in 1867¹²) grensde het Belgische grondgebied daardoor zowel in het noorden als in het zuiden aan het Nederlandse grondgebied. Dit was een belangrijke concessie van België omdat de stad Luxemburg van versterkingen was voorzien en vanuit strategisch standpunt een grote militaire troef vormde.

Het verdrag van 18 april 1839 somt alle Belgische provincies op (art. 1) en voorziet daarna in de afstand aan het Koninkrijk der Nederlanden van een deel van de provincie Luxemburg (art. 2) en van een deel van de provincie Limburg (art. 3 en 4).

6.2. De tweede belangrijke wijziging aan de buitengrenzen van het Koninkrijk – eveneens onderworpen aan artikel 7 van de Grondwet – dateert van na de Eerste Wereldoorlog, wanneer de kaart van Europa hertekend wordt ten gunste van de winnaars. Het Verdrag van Versailles van 28 juni 1919¹³ voorziet onder meer in de overdracht van de “Oostkantons” (Eupen, Sankt Vith en Malmedy) door Duitsland aan België¹⁴.

Deze gebiedswijzigingen traden formeel in werking op zaterdag 10 januari 1920. Het is immers op die dag dat de Duitse vertegenwoordiger het proces-verbaal ondertekende van de neerlegging van de bekrachtigingsoorkonde bij het Verdrag van Versailles¹⁵. Op het internationale niveau heeft deze bekrachtiging nog een

⁹ Art. 7 Verdrag.

¹⁰ Deze Belgisch-Nederlandse oorlog is één van de drie oorlogen die het Koninkrijk heeft gekend sinds zijn onafhankelijkheid (de twee andere waren die van 1914-18 en 1940-44).

¹¹ Art. 1, 2, 3 en 4 Verdrag.

¹² Het Groothertogdom Luxemburg wordt onafhankelijk op 11 mei 1867 door de ondertekening van het (tweede) Verdrag van Londen; zie hierover C. BEHRENDT en F. BOUHON, *Introduction à la Théorie générale de l'État – Manuel*, 3de uitgave, Brussel, Larcier, 2014, nr. 75.

¹³ Goedgekeurd door de wet van 15 september 1919, BS 17 oktober 1919.

¹⁴ Art. 27, 1° Verdrag.

¹⁵ Deze ondertekening gebeurde omstreeks 16 uur tijdens een ceremonie in het “salon de l’Horloge” van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken aan de Quai d’Orsay in Parijs, een jaar na de aanvang van de Vredesconferentie van Parijs (die tot het Verdrag van Versailles heeft geleid) op 18 januari 1919. Het proces-verbaal van de neerlegging van de bekrachtigingsoorkonde, ondertekend op 10 januari 1920, is een belangrijk document vanuit historisch en constitutioneel oogpunt, waarvan we hier de tekst weergeven.

“En exécution des clauses finales du Traité de Paix signé à Versailles le 28 juin 1919, les sous-signés se sont réunis au ministère des Affaires étrangères, à Paris, pour procéder au dépôt

ander belangrijk gevolg, want tussen de voordien oorlogsvoerende mogendheden wordt overgegaan van een toestand van wapenstilstand naar een toestand van vrede¹⁶.

Het is enigszins kenmerkend voor het toenmalige klimaat van wantrouwen dat België voor het bestuur van de nieuw verworven gebieden geen hoge *burgerlijke* functionaris aanwijst, maar ze – ondanks de terugkeer naar de toestand van vrede – onder het gezag plaatst van een hoge *militaire* commissaris met de rang van gouverneur. Die taak wordt toevertrouwd aan luitenant-generaal BALTIA, die een temperamentvolle, om niet te zeggen autoritaire persoonlijkheid had. De gebieden die aan België worden toegewezen door het Verdrag van Versailles worden niet onmiddellijk ondergebracht in de provincie Luik, maar worden onder een bijzonder statuut geplaatst, buiten de indeling in provincies. Pas vijf jaar later, in 1925, zouden ze alsnog bij de provincie Luik worden ondergebracht¹⁷. Ze worden op een nogal eigenaardige wijze, volgens het administratieve jargon van die tijd, aangeduid als de “*territoires désannexés*”¹⁸.

Reeds de volgende dag ging luitenant-generaal BALTIA over tot de overdracht van de soevereiniteit over deze gebieden aan België, door middel van een openbare bekendmaking aan de voormalig Duitse en nu Belgische bevolking. Die bekendmaking begint overigens niet met enige aanspreking, maar vat onmiddellijk aan met de tekst ervan, wellicht omdat BALTIA toch enige terughoudendheid ervoer om te schrijven: “*Mes compatriotes!*”. De bekendmaking luidde als volgt:

“Le 10 janvier 1920, a lieu à Paris l'échange des ratifications qui met en vigueur le traité de Versailles, signé le 28 juin 1919 par les puissances alliées et associées et l'Allemagne.

des ratifications et les remettre au Gouvernement de la République française. Les instruments des ratifications ou notifications de leur envoi par quatre des principales puissances alliées ou associées, savoir: l'Empire Britannique, la France, l'Italie et le Japon, et par [des] puissances alliées et associées ci-après, savoir: la Belgique, la Bolivie, le Brésil, le Guatemala, le Panama, le Pérou, la Pologne, le Siam, la Tchéco-Slovaquie, l'Uruguay, et l'Allemagne, ont été produits et ayant été, après examen, trouvés en bonne et due forme, sont confiés au Gouvernement de la République française pour rester déposés dans ses archives.

Conformément aux clauses finales précitées, le Gouvernement français donnera avis aux puissances contractantes des dépôts des instruments des ratifications ultérieurement effectués par les Etats qui sont signataires des dits Traités, protocole et arrangement, et qui n'ont pas été en mesure de procéder dès aujourd'hui à cette formalité

*En foi de quoi, les soussignés ont dressé le présent procès-verbal et y ont apposé leurs cachets
Fait à Paris, au ministère des Affaires étrangères, le dix janvier dix-neuf cent vingt, à seize heures quinze*

(De handtekeningen volgen) ” (La Meuse 13 januari 1920, 1)

¹⁶ La Meuse 11 januari 1920, 1.

¹⁷ Wet van 6 maart 1925 betreffende de aanhechting van de kantons Eupen-Malmedy en Sint-Vith (BS 7 maart 1925).

¹⁸ La Meuse 24 januari 1920, 1

En conséquence, la souveraineté belge est depuis le 10 janvier 1920 effective et complète sur les deux territoires des cercles d'Eupen et de Malmédy. A partir de la même date, en vertu des pouvoirs qui me sont conférés par la loi belge du 15 septembre 1919 fixant le statut transitoire des territoires réunis à la Belgique, je suis entré en fonctions. C'est à partir du 10 janvier 1920 également que commence à courir le délai prévu à l'article 34 du traité de paix réglant la consultation populaire. Un arrêté qui déterminera les mesures d'exécution de cette consultation sera publié incessamment.

A Malmédy, le 11 janvier 1920

Le Haut Commissaire du Roi,

gouverneur,

Lieutenant-général BALTIA"¹⁹.

Op initiatief van BALTIA worden er twee ceremonies georganiseerd, één in Malmedy (op 22 januari) en één in Eupen (op 24 januari), waarbij hij zijn "officiële intrede" doet²⁰ en aan de functionarissen van de voormalige Duitse districten (*Kreise*) van Eupen en Malmedy "*la souveraineté pleine et entière de la Belgique sur les territoires désannexés*" ter kennis brengt²¹. Bij de officiële intrede in Eupen noteert de pers dat "*[i]l semble qu'il y ait ici moins d'enthousiasme qu'à Malmédy*".

Het Verdrag van Versailles voorziet weliswaar in de verplichting voor België om in de betrokken gebieden een volksraadpleging te organiseren die theoretisch tot een terugkeer naar Duitsland zou kunnen leiden. Die volksraadpleging wordt georganiseerd in 1920 op een wijze die de voorstanders van een terugkeer naar Duitsland sterk benadeelt²², aangezien die voorstanders zich met naam en adres moeten laten registreren. Deze manifest onjuiste invulling van een volksraadpleging werd vruchteloos betwist door de Duitse overheid, die na de oorlog weinig overtuigingskracht had.

6.3. Het Verdrag van Versailles kende aan België niet alleen de Duitse districten (*Kreise*) Eupen en Malmedy toe, maar ook het *Belgisch-Pruisische condominium Neutraal Moresnet* (*Neutral-Moresnet*)²³, een minuscule gebied dichtbij Aken dat dit speciaal statuut had gekregen door het Verdrag van Wenen in 1815. Thans maakt dit grondgebied deel uit van de gemeente Kelmis.

¹⁹ *La Meuse* 15 januari 1920, 1.

²⁰ *La Meuse* 26 januari 1920, 1.

²¹ *La Meuse* 24 januari 1920, 1.

²² Zie daarover R. COLLINET, *L'annexion des cercles d'Eupen et Malmedy à la Belgique en 1920*, Verviers, La Dérive, 1986, in het bijzonder 109-115.

²³ Art. 27, 1° Verdrag. Over dat grondgebied, zie P. DROGE, *Moresnet, Opkomst en ondergang van een vergeten buurlandje*, Houten, Spectrum, 2016, 271 p.

6.4. De bepalingen van het Verdrag van Versailles kenden ten slotte aan België, ten nadele van Duitsland, ook een corridor toe waarop toentertijd de spoorweg lag die Eupen met Malmedy verbond²⁴. Die corridor is een strook grond van een twintigtal kilometer lang en slechts een dertigtal meter breed (op sommige plaatsen zelfs minder). De spoorwegverbinding (de zogenaamde *Vennbahn*) werd ontmanteld in 2008-09, maar de betrokken strook grondgebied behoort nog steeds toe aan België. Hij doorkruist het Duitse grondgebied, waardoor verschillende Duitse enclaves werden gecreëerd ten westen ervan. In 2008 heeft Duitsland verklaard dat ondanks het verdwijnen van de sporen, geen aanspraak wordt gemaakt op teruggave van de strook grond²⁵. Toen de spoorwegverbinding nog werd geëxploiteerd, maakte de corridor het mogelijk dat Belgische treinen zich voortdurend op Belgisch grondgebied bevonden terwijl ze verschillende Duitse gemeenten aandeden. Zo wordt de Duitse stad Monschau doorkruist die daardoor beschikt over een station dat zich vanuit internationaal-rechtelijk opzicht in België bevindt²⁶. Al deze gebiedsaanwinsten voor België werden gerealiseerd in 1920 en blijven tot op heden voortbestaan²⁷.

De Duitse gemeenten waar de corridor doorloopt worden aldus in twee gesneden met een gedeelte dat niet verbonden is met de rest van Duitsland. Daardoor zijn vijf enclaves ontstaan, die allemaal bewoond zijn. Hun internationaalrechtelijk statuut werd geregeld door de schikkingen betreffende de gemeenschappelijke grens tussen België en Duitsland, ondertekend te Aken op 6 november 1922, die nadien werden vervangen bij de schikking betreffende de gemeenschappelijke grens tussen België en Duitsland, ondertekend te Aken op 7 november 1929²⁸.

²⁴ Art. 35 Verdrag, zoals uitgevoerd bij de schikkingen betreffende de gemeenschappelijke grens tussen België en Duitsland, ondertekend te Aken op 6 november 1922 (*Recueil Martens des Traités*, 1926, 3de serie, vol. 14, nr. 156, 834). Die schikkingen zijn vervolgens vervangen bij de schikking betreffende de gemeenschappelijke grens tussen België en Duitsland, ondertekend te Aken op 7 november 1929 (*Recueil des Traités de la Société des Nations*, 1931-32, vol. 121, nr. 2795), waarmee instemming werd verleend bij de wet van 15 mei 1931 (*BS* 31 juli 1931). Het regime voor de werking van de spoorwegverbinding werd vervolgens gewijzigd bij de hierna vermelde verdragen van 10 mei 1935 en 24 september 1956. Een laatste wijziging kwam er door een schikking tussen de regering van het Koninkrijk België en de regering van de Bondsrepubliek Duitsland betreffende de spoorweglijn Raeren-Kalterherberg, ondertekend te Brussel op 10 december 1973 (*Recueil des Traités des Nations Unies*, 1974, vol. 939, nr. 13383).

²⁵ *Die Welt* 10 januari 2008, "Deutschland will Belgien seine Enklaven lassen".

²⁶ De bewoners van de gebouwen van het station werden opgenomen in de bevolkingsregisters van de gemeente Waimers. Deze toestand bestaat nu nog steeds, aangezien de gebouwen er nog steeds staan, ook al worden ze nu voor toeristische doeleinden gebruikt.

²⁷ Naast het station van Monschau bevinden zich op de voormelde corridor ook nog andere bewoonde gebouwen op andere plaatsen, namelijk in de Duitse gemeenten Lammersdorf en Roetgen. De bewoners van deze gebouwen zijn ingeschreven in de gemeente Raeren.

²⁸ Zie de vindplaatsen in vn. 24.

Aan de inwoners van de enclaves wordt een recht van vrije doorgang toegestaan naar het Duitse hoofdgrondgebied en *vice versa*²⁹ en wordt de Belgische corridor belast met een erfdienstbaarheid voor telefoonlijnen, elektrische lijnen, waterleidingen, enzovoort, zodat de aansluiting ervan op de enclaves verzekerd is³⁰. Na de Tweede Wereldoorlog vroeg België om deze enclaves te kunnen opnemen in het Belgische grondgebied, maar op deze eis werd door de geallieerde mogendheden niet ingegaan. De Belgische eis werd definitief opgegeven naar aanleiding van het sluiten van het Belgisch-Duitse grensverdrag van 1956, dat hierna (nr. 6.7) verder wordt besproken.

6.5. Op 10 mei 1940 trokken Duitse troepen op bevel van Hitler België binnen en maakten ze een einde aan de '*drôle de guerre*' die sinds september 1939 heerste. Een week later, op 18 mei 1940, werd bij een besluit van de Führer de re-integratie bevolen in het Duitse Rijk van de gebieden die Duitsland in 1920 aan België had moeten afstaan

Enkele dagen later veroorloofde de Duitse militaire overheid zich overigens nog enkele vrijheden met het historische tracé van de Belgisch-Duitse grens van voor 1920 door zich te baseren op de afgrenzing van het Duitse dialect ten opzichte van het Waalse dialect. Aldus werden bijna alle plaatsen waar het Duitse dialect werd gesproken, geïntegreerd in het Duitse Rijk. Dat was het geval voor de plaatsen Membach, Baelen, Welkenraedt, Henri-Chapelle (*Heinrichskapelle*), Hombourg, Sippenaeken, Montzen, Plombières (*Bleyberg*) en Gemmenich³¹. Deze plaatsen werden "het gebied van Montzen" genoemd (*Montzener Gebiet*).

Een ministerieel besluit van 23 september 1941³² verleende vervolgens de Duitse nationaliteit aan de inwoners van Eupen-Malmedy. Deze gedwongen toekenning

²⁹ Zie punt II, 7° Schikkingen van 6 november 1922.

³⁰ Zie punt II, 8° Schikkingen van 6 november 1922.

³¹ Deze plaatsen werden geïntegreerd in het Duitse grondgebied met een omzendbrief van 29 mei 1940. De annexatie in het Duitse grondgebied van deze gebieden die nooit deel hebben uitgemaakt van Duitsland, werd nochtans niet aanbevolen door de Duitse minister van Binnenlandse Zaken Frick, noch door het hoofd van de SS, Himmler, noch door het hoofd van de Kanselarij, Lammers. Op 24 mei adviseerden zij aan de Führer om niet tot die annexatie over te gaan, maar die avond zelf besliste Hitler om hun advies niet te volgen en beval hij de annexatie van deze gebieden in het Duitse Rijk. Een omzendbrief van de Duitse minister van Binnenlandse Zaken van 29 mei voerde deze beslissing uit. Zie hierover het uitstekende proefschrift van de Zwitserse historicus Martin SCHARER, verdedigd aan de universiteit van Zürich en onvoldoende gekend in België. *Deutsche Annexionspolitik im Westen, Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg* (2de uitgave, Bern, Peter Lang, 1978, 79-80). In deze bijdrage komt ook een kaart voor van de Duits-Belgische grens die aldus door de Duitse overheden was uitgevaardigd (p. 78).

³² Verordnung über die Staatsangehörigkeit der Bewohner von Eupen, Malmedy und Moresnet vom 23. September 1941, *Reichsgesetzblatt*, 29. September 1941, 584. Zie daarover M. SCHARER, *Deutsche Annexionspolitik im Westen, Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg*, 2de uitgave, Bern, Peter Lang, 1978, 143-158.

van de Duitse nationaliteit had zware gevolgen aangezien daardoor alle dienstplichtige mannen werden onderworpen aan de Duitse militaire verplichtingen en dus werden gedwongen om te strijden aan de zijde van Duitsland gedurende de hele Tweede Wereldoorlog.

Aan de inwoners van het gebied van Montzen – gebieden die nooit Duits waren geweest – werd de Duitse nationaliteit op herroepbare wijze (*“auf Widerruf”*) toegekend, waardoor de Duitse overheden zich het recht voorbehielden om de inwoners eenzijdig vervallen te verklaren van de Duitse nationaliteit. Dit moet worden gezien als een poging om pressie uit te oefenen op de lokale bevolking, want in oorlogstijd gaat de vervallenverklaring van nationaliteit gepaard met de uitdrijving van de betrokkene en de inbeslagneming van zijn onroerende en roerende goederen die ter plaatse werden gelaten³³. Voor een grotendeels van de landbouw afhankelijke bevolking betekende het vooruitzicht om de gronden of de boerderij te verliezen op het eerste gezicht een ernstige bedreiging. Toch lieten de inwoners van het gebied van Montzen zich niet intimideren: blijkens een bevolkingstelling van 10 oktober 1941 op het gemeentehuis van Montzen, verklaarde 99 % (!) dat ze de Belgische nationaliteit (*“belgische Staatsangehörigkeit”*) bezaten³⁴.

De beslissing van Hitler van 18 mei 1940 om Eupen-Malmedy te annexeren, de ministeriële omzendbrief van 29 mei 1940 waarbij het gebied van Montzen werd aangehecht aan het Duitse Rijk en de beslissing tot collectieve naturalisatie van 1941 werden nooit door België erkend en zullen na de bevrijding als nietig worden beschouwd, ook door de nieuwe democratische Duitse overheden. De betrokken gebieden kwamen bijgevolg in 1944-45 terug onder Belgisch bewind, de burgers werden opnieuw Belgen en het tracé van de grens dat tussen 1920 en 1940 was vastgelegd ter uitvoering van het Verdrag van Versailles, werd volledig hersteld.

³³ M. SCHARER, *Deutsche Annexionspolitik im Westen, Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg*, 2de uitgave, Bern, Peter Lang, 1978, 149-151

³⁴ Gemeentelijke archieven van Montzen, ref. 154/15, geciteerd door M. SCHARER, *Deutsche Annexionspolitik im Westen, Die Wiedereingliederung Eupen-Malmedys im zweiten Weltkrieg*, 2de uitgave, Bern, Peter Lang, 1978, 152. De Duitse overheden besloten uiteindelijk dat de annexatie van de betrokken gebieden in Duitsland – een statuut dat vanuit het oogpunt van het Duitse recht een gunstregime was – een vergissing was, ja zelfs een *“grande hypothèque”* (SCHARER, *o.c.*, 152) en dat het beter ware geweest om deze gebieden te onderwerpen aan het militaire bezettingsregime dat in de rest van België van toepassing was en om de bevolking te behandelen als buitenlanders (niet-Duitsers). Dat 99 % van die bevolking in oorlogstijd verklaarde dat ze een buitenlandse nationaliteit hadden, was in elk geval een aanwijzing dat ze niet echt betrouwbaar zouden zijn...

Er blijft nog het moeilijke geval van de Belgen die in deze gebieden woonden en die, nadat ze Duitsers werden in 1940, moesten strijden in de *Wehrmacht* gedurende de oorlog en die na de bevrijding, toen deze gebieden terug tot België behoorden, geconfronteerd werden met processen voor de Belgische militaire gerechten wegens collaboratie met de vijand. In bepaalde gevallen heeft de Belgische militaire justitie niet voldoende rekening gehouden met de bijzondere en vrij tragische situatie van deze mannen die van de ene dag op de andere werden ingelijfd door een land dat hen meedeelde dat ze er voortaan burgers van waren. Geen van deze soldaten werd weliswaar tot de doodstraf veroordeeld³⁵.

6.6. In 1949, na de capitulatie van Duitsland, werd de Belgisch-Duitse grens opnieuw verlegd, en dit in het voordeel van België, om enkele gehuchten, verkavelingen en bossen in de onmiddellijke buurt van het oude grenstraject mee op te nemen. Dit werd verwezenlijkt door het (niet bekendgemaakte) Protocol van Parijs van 22 maart 1949³⁶, dat werd gesloten tussen de drie westerse geallieerde mogendheden (Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk en Frankrijk) en België, maar waarbij Duitsland als dusdanig geen partij was³⁷. Bovendien werd in België geen wet aangenomen om instemming te verlenen met het protocol. Het betreft dus een juridisch betwistbare werkwijze omdat er in weerwil van artikel 7 van de Grondwet geen wetgevend optreden is geweest. Deze grenswijziging zal daarna hardnekkig worden gecontesteerd door Duitsland.

6.7. Tien jaar na de Tweede Wereldoorlog sluiten België en Duitsland een overeenkomst over een nieuwe rectificatie van het grenstracé; er wordt daartoe op 24 september 1956 een verdrag ondertekend te Brussel³⁸.

6.8. Naast de voormelde belangrijke grensveranderingen zijn er een groot aantal kleinere wijzigingen geweest; zij betreffen de afbakeningen van grenzen met bepaalde buurlanden. Er bestaan overeenkomsten of protocollen voor de

³⁵ Zie daarover C. BRULL, "Les soldats de la *Wehrmacht* d'Eupen-Malmedy histoire, postérité et mémoire" in F. STROH en P.M. QUADFLIEG (eds.), *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich – Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich annektierten Gebieten 1939-1945*, Straatsburg, Presses universitaires de Strasbourg, 2016, 147-159.

³⁶ Het bestaan van dit protocol werd bevestigd in *Parl. St. Kamer* 1956-57, nr. 726/1, 2.

³⁷ Dit werd enkele jaren later ook toegegeven: zie *Parl. St. Kamer* 1956-57, nr. 726/1, 1: "De toewijzing van enkele Duitse gebiedsonderdelen in 1949, ingevolge een overeenkomst met de drie zegevierende grote mogendheden, maakte niet het voorwerp uit van een akkoord met de Bondsrepubliek."

³⁸ Goedgekeurd door de wet van 28 april 1958, *BS* 23 augustus 1958. Deze wijzigingen van de nationale grens worden van kracht om middernacht in de nacht van 27 op 28 augustus 1958 (*Le Soir* 5 september 1958, nachteditie, 1 en 5).

afbakening (of markering), wijziging of rectificatie van de Belgisch-Franse grens³⁹, de Belgisch-Luxemburgse grens⁴⁰, de Belgisch-Duitse grens⁴¹ en de Belgisch-Nederlandse grens⁴².

³⁹ In dit opzicht kunnen we vermelden:

- het proces-verbaal "van nazicht en rectificering van de grens tussen het grondgebied van de gemeente Pussemange en Sugny (Belgie) en van de gemeente Donchery (Frankrijk)", ondertekend te Sugny op 26 september 1844 (niet gepubliceerd),
- de Overeenkomst "tot wijziging van de afbakening van de grens tussen Roisin en Gussignies", ondertekend in Parijs op 15 maart 1893 (goedgekeurd door de wet van 17 juli 1893, BS 10 november 1897);
- de Overeenkomst "betreffende de rectificering van de Frans-Belgische grens, langs de rivier 'Ry de France'", ondertekend in Parijs op 12 april 1905 (goedgekeurd door de wet van 15 juli 1905, BS 26 januari 1906);
- de Overeenkomst "tot herstel van de grenslijn tussen de Belgische gemeenten L'Éscalillère en Rièzes (Les) en de Franse gemeenten Régniewez en La Neuville-aux-Tourneurs", ondertekend in Parijs op 8 november 1905 (BS 29 december 1905, goedgekeurd door de wet van 15 juli 1905, BS 26 januari 1906),
- de Schikking "houdende herziening van de afbakening van 29 september 1823 tot vaststelling van de grens tussen het departement Meurthe-et-Moselle (Frankrijk) en Belgie", ondertekend in Brussel op 15 mei 1906 (BS 27 juli 1906); en
- de Overeenkomst "betreffende de afbakening van de Belgisch-Franse grens tussen Westouter en Sint-Janskappel", ondertekend in Brussel op 30 december 1908 (goedgekeurd door de wet van 15 april 1909, BS 26 mei 1910)

⁴⁰ Onverminderd de wijziging doorgevoerd in 1839 door het Verdrag van Londen (vermeld *supra* nr. 6.1), kunnen we met name vermelden, in chronologische volgorde:

- het Verdrag tussen Belgie en Nederland ondertekend in Den Haag op 5 november 1842 "betreffende hun grenzen en de binnenscheepvaart" (*Recueil Martens des Traités*, boekdeel 3, 613, goedgekeurd door de wet van 3 februari 1842, *Bulletin officiel*, nr. 6),
- de "Grensovereenkomst tussen het Koninkrijk België en het Groothertogdom Luxemburg", gesloten in Maastricht op 7 augustus 1843 (*Pas.* 1843, 588);
- het "Protocol ter afbakening van de grens tussen België, Duitsland en het Groothertogdom Luxemburg", ondertekend in Weiswampach op 17 september 1920 (niet gepubliceerd), en
- het "Protocol ter afbakening van de grens tussen België en Luxemburg", ondertekend in Brussel op 11 januari 1922 (*Parl. St. Kamer* 1923-24, nr. 370, bijlage II bij art. 3)

We melden ook het bestaan van een "Verordening tussen België en het Groothertogdom Luxemburg voor het onderhoud en behoud van de op de grens geplaatste afbakeningspalen", ondertekend in Brussel op 25 oktober 1850 (BS 13 december 1850), die nog altijd in werking is.

⁴¹ Naast de verdragen van 1919 en 1956, zoals vermeld *supra* bij nrs. 6.2 en 6.7, kunnen we vermelden:

- het "Protocol ter afbakening van de grens tussen België, Duitsland en het Groothertogdom Luxemburg" (reeds vermeld bij de voorgaande voetnoot), ondertekend in Weiswampach op 17 september 1920,
- het Verdrag ondertekend in Aken op 10 mei 1935 "tot ruil van grondgebied aan de Belgisch-Duitse grens" tussen de gemeenten Raeren in België en Roetgen in Duitsland (*Recueil des Traités de la Société des Nations*, 1937-38, vol. 182, nr. 4221, goedgekeurd door de wet van 14 juni 1937, BS 9 oktober 1937; dit verdrag brengt een perfect gelijkwaardige ruil tot stand op het vlak van grondgebied – tot op een vierkante meter na – tussen beide landen); en

6.9 Voor zover wij weten zijn de gevallen vermeld in nrs. 6.1 tot 6.8 de enige gevallen waarbij de landgrenzen⁴³ van het Koninkrijk zijn gewijzigd.

- het Verdrag ondertekend in Brussel op 26 maart 1982 “tot correctie van de Duits-Belgische grens in de zone van de genormaliseerde grensrivieren Breitenbach en Schwarzbach” (goedgekeurd door de wet van 16 januari 1984, *BS* 7 oktober 1989) In verband met dit laatste verdrag, dat werd gesloten op vraag van Duitsland en dat slechts enkele aie betrof, kunnen we melden dat er een tijdsspanne van twintig jaar zal verlopen tussen het moment waarop de Belgische autoriteiten het Duitse verzoek principieel aanvaardden (zie de brief van 24 december 1969 van de Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Pierre HARMEL, gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* van 4 juni 1970, 6062) en het moment waarop het verdrag, gesloten overeenkomstig dit verzoek, uiteindelijk in werking zal treden. de wijziging zal pas in werking treden op 1 januari 1989 (bericht in het *Belgisch Staatsblad* van 7 oktober 1989, 17228). Voor een soevereiniteitswijziging van enkele vierkante meter is dat toch wel heel lang .

We vermelden ook het Protocol “tot afbakening van de Belgisch-Duitse grens”, ondertekend in Aken op 6 september 1960 (*BS* 30 september 1960, *err* 2 december 1960)

⁴² Behalve de wijziging die in 1839 is doorgevoerd door het Verdrag van Londen (vermeld *supra* nr 6.1), dienen te worden vermeld.

- het Verdrag tussen België en Nederland, ondertekend in Den Haag op 5 november 1842 “met betrekking tot hun grenzen en de binnenscheepvaart” (*Recueil Martens des Traités*, boekdeel 3, 613, goedgekeurd door de wet van 3 februari 1842, *Bulletin officiel*, nr 6),

- de “Grensovereenkomst tussen het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden”, gesloten in Maastricht op 8 augustus 1843 (*Pas* 1843, 577);

- de Overeenkomst “ter afbakening van het Zwin, en proces-verbaal van herziening van de grenzen”, ondertekend in Sluis op 15 maart 1869 (goedgekeurd door de wet van 21 juni 1869, *BS* 4 september 1869),

- het Proces-verbaal van beschrijving “van de internationale grens vanaf het fort Sint-Antonius tot het buurtschap ‘de Stuyver’” van 31 mei 1886, goedgekeurd door het verdrag van 5 januari 1888 (*BS* 14 januari 1888),

- het arrest van het Internationaal Gerechtshof van 20 juni 1959, waarmee de Belgische soevereiniteit over percelen 91 en 92 van de gemeente Baarle-Hertog niet teniet wordt gedaan (arrest gevelde in toepassing van de schikking “waarbij het bestaande geschil tussen het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden betreffende de soevereiniteit over bepaalde percelen gelegen aan de Belgisch-Nederlandse grens aan het Internationaal Gerechtshof werd voorgelegd”, ondertekend in Den Haag op 7 maart 1957, goedgekeurd door de wet van 28 juni 1957 (*BS* 25-26 november 1957));

- het Proces-verbaal van afbakening “van de Rijksgrens tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Koninkrijk België, tussen de Nederlandse gemeente Baarle-Nassau en de Belgische gemeenten Poppel, Weelde, Baarle-Hertog, Turnhout, Baarle-Hertog, Merksplas, Baarle-Hertog, Wortel, Minderhout, Baarle-Hertog, Minderhout en Meerle, met uitzondering van alle enclaves van de gemeente Baarle-Hertog gelegen binnen het gemeentelijk district Baarle-Nassau”, ondertekend in Turnhout op 26 april 1974 (*BS* 5 maart 1975);

- de Overeenkomst “betreffende de grenswijziging in het kanaal van Terneuzen naar Gent”, ondertekend in Brussel op 6 januari 1993 (*BS* 4 november 1999),

- het Proces-verbaal van afbakening “van de grens van de enclaves van de gemeente Baarle-Hertog, gelegen op het grondgebied van de gemeente Baarle-Nassau en van de enclaves van de gemeente Baarle-Nassau, gelegen op het grondgebied van de gemeente Baarle-Hertog”, ondertekend in Baarle op 31 oktober 1995 (*BS* 26 juni 1996); en

- het Verdrag tussen het Koninkrijk België en het Koninkrijk der Nederlanden voor de aanpassing van de grens tussen de Nederlandse gemeenten Eijsden-Margraten en Maastricht en de Belgische stad Wezet, en de Bijlage, gedaan te Amsterdam op 28 november 2016 (goedgekeurd door de wet van 10 december 2017, *BS* 29 januari 2018, *err* *BS* 14 februari 2018) Dit verdrag is in werking getreden op 1 januari 2018.

De bepalingen en wijzigingen van de *afbakeningen van de Belgische overzeese gebieden* gebeurden niet in toepassing van artikel 7 van de Grondwet. Voor deze grondgebieden bestond er immers een aparte grondwetsbepaling, die inmiddels is opgeheven en die luidde als volgt: “*Voor de koloniën, overzeese bezittingen of beschermde gebieden die België kan verkrijgen, gelden bijzondere wetten*”⁴⁴. De wet van 18 oktober 1908 die Congo toekent aan België⁴⁵ en de wet van 19 mei 1960 die haar de onafhankelijkheid verleent⁴⁶ zijn dus niet gesteund op artikel 7 van de Grondwet, net zo min als andere regelingen over de afbakening van de Afrikaanse bezittingen van België⁴⁷.

II. DE ZEEGRENZEN

7. Artikel 7 van de Grondwet is niet alleen van toepassing op de landgrenzen, maar ook op de zeegrenzen van België. Zo heeft België bilaterale verdragen gesloten met zijn twee kustbuurlanden, namelijk een Belgisch-Frans verdrag van 1990⁴⁸ en een Belgisch-Nederlands verdrag van 1996⁴⁹. De maritieme toegang tot de haven van Antwerpen via de Schelde en de scheepvaart op het kanaal van Terneuzen worden sinds het Verdrag van Londen van 1839 geregeld door specifieke bepalingen⁵⁰.

We melden ook het bestaan van de Verordening “voor het onderhoud en behoud van de op de grens geplaatste afbakeningspalen, tussen België en Nederland, op grond van de grensovereenkomst van 8 augustus 1843”, ondertekend in Maastricht op 28 juni 1847 (*BS* 2 juni 1850) en de Verklaring betreffende de “grens tussen België en Nederland” langs het kanaal van Gent naar Terneuzen, ondertekend in Brussel op 10 januari 1912 (*BS* 2 februari 1912)

⁴³ Dit in tegenstelling tot de zeegrenzen.

⁴⁴ Art. 1, vierde lid Gw, ingevoegd bij de grondwetswijziging van 7 september 1893 en opgeheven bij de grondwetsbepaling van 24 december 1970.

⁴⁵ *BS* 19-20 oktober 1908. Vóór deze datum was Congo het persoonlijke bezit van Leopold II. Over deze overname van Congo door België als koloniaal gebied, zie A. STENMANS, *La reprise du Congo par la Belgique*, Brussel, Louis, 1949, 492 p.

⁴⁶ *BS* 27-28 mei 1960. De wet treedt in werking op 30 juni 1960. In 1966 wordt het adjectief “democratische” toegevoegd aan de benaming van de Staat.

⁴⁷ Bij wijze van voorbeeld, zie met name de Verklaring “betreffende het tracé van de grens van de Belgische en Franse bezittingen in de streek van Shiloango”, ondertekend in Brussel op 23 december 1908 (*BS* 9 mei 1912), de Schikking tussen België en het Verenigd Koninkrijk “betreffende de grens tussen Belgisch Congo en Noord-Rhodesië”, gesloten via uitwisseling van nota's, gedateerd in Londen op 4 april en 3 mei 1927 (niet gepubliceerd), en het Avenant aan voornoemde Schikking van 1927 tussen België en het Verenigd Koninkrijk, gesloten via uitwisseling van nota's gedateerd in Brussel, op 7 april 1933 (eveneens niet gepubliceerd).

⁴⁸ Akkoord ondertekend in Brussel op 8 oktober 1990 (goedgekeurd door de wet van 17 februari 1993, *BS* 1 december 1993).

⁴⁹ Akkoord ondertekend in Brussel op 18 december 1996 (goedgekeurd door de wet van 10 augustus 1998, *BS* 19 juni 1999).

⁵⁰ Zie art. 9 en 10 Verdrag. Zie eveneens het Verdrag tussen België en Nederland ondertekend in Den Haag op 5 november 1842 “betreffende hun grenzen en de binnenscheepvaart” (*Recueil Martens des Traités*, boekdeel 3, 613, goedgekeurd door de wet van 3 februari 1842,

Een essentieel element is de bepaling van de *territoriale zee*, want deze maakt integraal deel uit van het grondgebied. Volgens de wet van 6 oktober 1987⁵¹ omvat de territoriale zee, wat België betreft, alle wateren die zich binnen een lijn bevinden die langs de kustlijn loopt op een afstand van 12 zeemijl (22,224 km), “gemeten hetzij vanaf de laagwaterlijn van de kust, of van bij eb droogvallende bodemverheffingen indien deze zich binnen de twaalfzeemijl vanaf die laagwaterlijn bevinden, hetzij vanaf de uiteinden der permanente havenwerken welke buiten voornoemde laagwaterlijn uitsteken”. Aangezien de Belgische kust ongeveer 67 kilometer lang is, beslaat de territoriale zee van België een grondgebied van ongeveer 1.500 vierkante kilometer.

Maar met bovenstaande afbakeningen (vaststelling van de zeegrenzen ten opzichte van de kustbuurstaten en bepaling van de breedte van de territoriale zee) is de discussie nog niet gesloten. Sinds het technisch mogelijk is geworden om de zeebodem en de ondergrond daarvan te exploiteren, hebben nagenoeg alle staten hun *continentaal plat* (*continental shelf*) bepaald. Gelet op de belangrijke aardolievelden in de Noordzee, heeft de nauwkeurige bepaling van dit plat aanleiding gegeven tot een groot aantal diplomatieke en gerechtelijke geschillen tussen de betrokken staten⁵². Wat het plat van België betreft, heeft de bepaling voor weinig problemen gezorgd: ten opzichte van Frankrijk en Nederland valt de afbakening ervan samen met de bovengrondse zeegrens⁵³. Het is dus in essentie enkel voor de velden die zich buiten de territoriale zee van België maar aan deze zijde van de territoriale zee van het Verenigd Koninkrijk bevinden dat een akkoord tot stand moest komen. Een dergelijk akkoord kwam er door de ondertekening van een bilateraal verdrag met het Verenigd Koninkrijk op 29 mei 1991⁵⁴, zoals gewijzigd in 2005⁵⁵. Dit verdrag staat op het punt om opnieuw te worden gewijzigd; een akkoord door uitwisseling van brieven is gesloten in 2013 en de instemmings- en bekrachtigingsprocedure is lopende⁵⁶.

Bulletin officiel, nr 6) en het Verdrag ondertekend in Brussel op 24 oktober 1957 tot wijziging van bepaalde artikelen van genoemd Verdrag van 1842 (goedgekeurd door de wet van 8 augustus 1959, *BS* 17 september 1959)

⁵¹ *BS* 22 oktober 1987.

⁵² Zie met name de arresten van het Internationaal Gerechtshof van 20 februari 1969, Bondsrepubliek Duitsland/Denemarken en Bondsrepubliek Duitsland/Nederland (Continentaal plat van de Noordzee), *Recueil des arrêts de la Cour*, 1969, 3.

⁵³ Belgisch-Frans akkoord ondertekend te Brussel op 8 oktober 1990 (goedgekeurd door de wet van 17 februari 1993, *BS* 1 december 1993) en Belgisch-Nederlands akkoord ondertekend in Brussel op 18 december 1996 (goedgekeurd door de wet van 10 augustus 1998, *BS* 19 juni 1999).

⁵⁴ Goedgekeurd door de wet van 17 februari 1993, *BS* 1 december 1993

⁵⁵ Goedgekeurd door de wet van 22 augustus 2006, *BS* 14 november 2008, 3de ed

⁵⁶ Akkoord tussen de regering van het Koninkrijk België en de regering van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland inzake de afbakening van de exclusieve economische zone tussen beide landen, gesloten door uitwisseling van brieven gedagtekend te Brussel op 25 juni 2013 en 12 augustus 2013, houdende wijziging van de Overeenkomst tussen de regering van het Koninkrijk België en de regering van het Verenigd Koninkrijk

III. DE BIJZONDERE GRONDWETTELIJKE REGELING INZAKE DE BEKRACHTIGING VAN VERDRAGEN DIE GRENSWIJZIGINGEN INHOUDEN

8. Deze bijdrage wordt afgesloten met een beschouwing over de te volgen procedure voor wetten waarmee wordt ingestemd met een wijziging van de grenzen van de Belgische Staat. Het Belgische grondwettelijke recht voorziet niet in een onderlinge volgorde voor de instemming met en de bekrachtiging van verdragen⁵⁷. Dat impliceert in beginsel dat de bekrachtiging kan voorafgaan aan de instemming en omgekeerd. De eerste variante houdt echter het risico in dat de staat op internationaal vlak gebonden is terwijl nog niet vaststaat dat het verdrag uitwerking zal kunnen hebben in de interne rechtsorde. Toch is dat strikt beschouwd enkel een opportuiniteitskwestie.

De grondwetgever heeft wel voorzien in een uitzondering op deze vrije volgorde. Wanneer het gaat om een verdrag dat voorziet in een wijziging van de grenzen van het grondgebied van de staat, moet de instemming voorafgaan aan de bekrachtiging. Die uitzondering blijkt uit de bewoordingen van de artikelen 7 en 167, § 1, derde lid van de Grondwet, die inhouden dat een grenswijziging enkel kan gebeuren “krachtens een wet”. Dat betekent dat een verdrag dat een wijziging inhoudt van het Belgische grondgebied enkel uitwerking kan krijgen op het internationale niveau (dus worden bekrachtigd) dan nadat een wet is aangenomen waarbij daarmee wordt ingestemd⁵⁸.

Ook de wetten die de zeegrenzen van het rijk vastleggen, met inbegrip van de exclusieve economische zone en het continentaal plat, vallen onder het toepassingsgebied van deze grondwetsbepalingen⁵⁹.

van Groot-Brittannie en Noord-Ierland inzake de afbakening van het continentaal plat tussen beide landen, ondertekend te Brussel op 29 mei 1991, zoals gewijzigd door de uitwisseling van brieven gedagtekend te Brussel op 21 maart 2005 en 7 juni 2005, *Parl St* Kamer 2014-15, nr. 54-1272/1

⁵⁷ Zie C. BEHRENDT en F. BOUHON, *Introduction à la Théorie générale de l'État – Manuel*, 3de uitg., Brussel, Larcier, 2014, 420.

⁵⁸ De wijziging van de grenzen van de Belgische Staat is overigens niet de enige uitzondering op de vrije volgorde van bekrachtiging en instemming. Er bestaat ook nog een andere uitzondering: wanneer België een gemengd verdrag wil bekrachtigen, is de voorafgaande instemming van alle betrokken parlementen eveneens vereist (zie art. 12 Samenwerkingsakkoord van 8 maart 1994 tussen de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten over de nadere regelen voor het sluiten van gemengde verdragen, *BS* 17 december 1996).

⁵⁹ Adv.RvS 57 136/4/VR van 17 maart 2015, *Parl St*. 2014-15, nr. 54-1272/1, 7-11, in het bijzonder 8-9

9. De wetten waarmee wordt ingestemd met een grenswijziging van de Belgische Staat vallen overigens onder de optioneel bicamerale procedure, overeenkomstig artikel 78, § 1, eerste lid, 2° van de Grondwet⁶⁰.

IV. BESLUIT

10. De huidige procedure met betrekking tot de wijziging van internationale land- en zee grenzen van België is volgens ons adequaat en vergt geen aanpassingen vanuit grondwettelijk oogpunt. Artikel 7 van de Grondwet onderwerpt deze wijzigingen aan de goedkeuring bij een wet, namelijk een instemmingswet waarmee de bekrachtiging wordt toegestaan van het verdrag waarmee de grenswijziging op internationaal niveau haar beslag krijgt. Het optreden van de wetgever is vereist als een akte van hoog toezicht op de sluiting van een internationaal verdrag dat de grenswijziging inhoudt. Bovendien is sinds 1831 al vereist dat deze bekrachtiging *ratione temporis* niet kan voorafgaan aan de parlementaire instemming. Ten slotte is de bevoegdheid inzake de wijzigingen van de internationale grenzen, onzes inziens terecht, een louter federale bevoegdheid. Aangezien ervoor de optioneel bicamerale procedure moet worden gevolgd, kunnen de deelstaten via de Senaat zeggenschap hebben in de instemmingsbevoegdheid.

De laatste wijziging van het nationale grondgebied gebeurde op 1 januari 2018⁶¹.

⁶⁰ *Ibid*, 10. Zie immers de verwijzing naar art. 167, § 1, derde lid in de voormelde grondwetsbepaling

⁶¹ Zie *supra* vn 42

Leuvense Staatsrechtelijke Standpunten

Deel 4

Editors

Jeroen Van Nieuwenhove

Staatsraad afdeling wetgeving Raad van State

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Stefan Sottiaux

Hoofddocent grondwettelijk recht Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Advocaat balie Antwerpen

Christian Behrendt

Gewoon hoogleraar grondwettelijk recht ULiège en Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Assessor in de Raad van State

Wouter Pas

Staatsraad afdeling wetgeving Raad van State

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Auteurs

Christian Behrendt

Gewoon hoogleraar grondwettelijk recht ULiège en Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Assessor in de Raad van State

Benjamin Dalle

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Directeur Ceder, studiedienst CD&V

Valérie De Schepper

Advocate Nederlandstalige balie Brussel

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Christophe Maes

Doctoraal onderzoeker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Evelyn Maes

Advocate Nederlandstalige balie Brussel

Gastprofessor Université Saint-Louis en ULiège

Emmanuel Slautsky

Hoogleraar ULB

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Stefan Sottiaux

Hoofddocent grondwettelijk recht Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Advocaat balie Antwerpen

Ronald Van Crombrugge

Doctoraal onderzoeker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

Jeroen Van Nieuwenhove

Staatsraad afdeling wetgeving Raad van State

Vrijwillig wetenschappelijk medewerker Leuven Centre for Public Law, KU Leuven

2019

D/2019/0147/284
ISBN 978 90 4863 642 6
Bestelcode 202 191 112

© die Keure
Kleine Pathoekeweg 3, 8000 Brugge
Tel 050-47 12 72
E-mail pp@diekeure.be
Internet www.diekeure.be

Niets uit deze uitgave, zelfs gedeeltelijk, mag openbaar gemaakt worden, gereproduceerd worden, vertaald of aangepast, onder enige vorm ook, hierin begrepen fotokopie, microfilm, bandopname of plaat, of opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand behoudens uitdrukkelijke en voorafgaande toestemming van de uitgever.